

ДАНЬШИН Микола

*здобувач наукового ступеня доктора філософії (PhD),
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Рівненського державного гуманітарного університету*

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток суспільства характеризується значними соціальними трансформаціями, що зумовлюють підвищені вимоги до професійної підготовки фахівців соціальної сфери. У цих умовах особливої актуальності набуває підготовка спеціалістів, здатних ефективно організовувати соціальну діяльність, приймати відповідальні рішення, координувати роботу різних соціальних інституцій та реагувати на сучасні соціальні виклики.

Важливою складовою професійної діяльності соціального працівника чи менеджера соціальної сфери є лідерство, що передбачає здатність організовувати командну взаємодію, мотивувати учасників соціальних ініціатив, налагоджувати ефективну комунікацію та сприяти вирішенню соціальних проблем.

У зв'язку з цим одним із важливих завдань професійної освіти є створення умов для розвитку лідерських компетентностей здобувачів вищої освіти. Формування лідерського потенціалу передбачає розвиток комунікативних, організаторських і управлінських умінь, ініціативності, відповідальності та готовності до професійної взаємодії у соціальній сфері.

Аналіз сучасних наукових праць у галузі педагогіки та психології засвідчує, що проблема лідерства й розвитку лідерських якостей майбутніх фахівців є однією з актуальних у колі наукових досліджень. Значну увагу її вивченню приділяють такі вчені, як Д. Бирик, Т. Атрощенко, А. Алмаші-Копин, Л. Беспалько, О. Білик, Н. Волкова, С. Наход, Г. Крижановська та ін. У науковій літературі поняття «лідерство» розглядається як здатність особистості впливати на діяльність і поведінку інших людей з метою досягнення спільних цілей, організовувати спільну діяльність та сприяти ефективній взаємодії в колективі.

У психолого-педагогічних дослідженнях поняття «лідерська компетентність» визначають як сукупність знань, умінь, особистісних якостей і досвіду діяльності, що забезпечують здатність особистості організовувати взаємодію в колективі, приймати відповідальні рішення, мотивувати інших до спільної діяльності та ефективно керувати процесами розвитку групи [1]. У сучасних умовах підготовки фахівців соціальної сфери лідерська компетентність розглядається як важлива складова їхньої професійної компетентності.

У науковій літературі виокремлюють кілька підходів до розуміння лідерства в освіті. Зокрема, компетентнісний підхід передбачає формування

комплексу професійних та соціальних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності майбутнього фахівця; особистісно орієнтований підхід акцентує увагу на розвитку індивідуального потенціалу здобувачів освіти; діяльнісний підхід пов'язує розвиток лідерських якостей із залученням студентів до активної навчальної, проєктної та соціальної діяльності.

З огляду на специфіку професійної діяльності фахівців соціальної сфери структура лідерських компетентностей може включати кілька взаємопов'язаних компонентів: мотиваційний (усвідомлення значущості лідерства у професійній діяльності), когнітивний (знання про лідерство, управління та командну взаємодію), операційно-діяльнісний (уміння організовувати діяльність групи, приймати рішення, ефективно комунікувати) та рефлексивний (здатність до самоаналізу, оцінювання власної діяльності та професійного саморозвитку). Така структура забезпечує цілісний розвиток лідерського потенціалу майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах професійної освіти.

Важливу роль у формуванні лідерських компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери відіграє освітнє середовище закладу вищої освіти. Освітнє середовище створює умови для розвитку ініціативності, відповідальності, здатності до співпраці та самореалізації здобувачів освіти. Сприятлива організація освітнього процесу, підтримка студентських ініціатив, розвиток партнерської взаємодії між викладачами й здобувачами вищої освіти сприяють формуванню лідерського потенціалу майбутніх фахівців. У сучасних дослідженнях освітнє середовище розглядається як важливий чинник професійного становлення особистості та розвитку її лідерських якостей [2].

Ефективним засобом розвитку лідерських компетентностей є використання інтерактивних та проєктних методів навчання. Застосування дискусій, ділових ігор, тренінгів, кейс-методів та проєктної діяльності сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, розвитку критичного мислення, умінь приймати рішення та працювати в команді. Інтерактивні методи навчання розглядаються як важливий інструмент формування професійних і соціальних компетентностей майбутніх фахівців [3].

Важливим напрямом формування лідерських компетентностей є залучення здобувачів освіти до соціальних, волонтерських та громадських ініціатив. Участь у волонтерській діяльності, соціальних проєктах і студентському самоврядуванні сприяє розвитку соціальної відповідальності, організаторських здібностей, комунікативних навичок та лідерського потенціалу молоді.

У процесі професійної підготовки важливого значення набуває розвиток комунікативних, організаторських і управлінських умінь майбутніх фахівців соціальної сфери. Саме ці уміння забезпечують здатність ефективно взаємодіяти з різними соціальними групами, організовувати командну діяльність та координувати соціальні ініціативи. Формування таких умінь сприяє розвитку

лідерських компетентностей та підвищує готовність майбутніх фахівців до успішної професійної діяльності.

Важливим напрямом формування лідерських компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери є створення умов для розвитку практичних навичок командної взаємодії та відповідального прийняття рішень. У процесі професійної підготовки здобувачі освіти залучаються до групових форм роботи, колективного виконання навчальних завдань, участі в тренінгах, дискусіях та проєктній діяльності. Такі форми роботи сприяють формуванню вмінь співпрацювати в команді, розподіляти обов'язки, координувати спільну діяльність і приймати обґрунтовані рішення.

Не менш важливим аспектом розвитку лідерського потенціалу є формування у здобувачів освіти критичного мислення, ініціативності та відповідальності. Критичне мислення сприяє здатності аналізувати інформацію, оцінювати різні підходи до розв'язання соціальних проблем і приймати виважені рішення у професійній діяльності.

Важливу роль у розвитку лідерських якостей відіграє участь майбутніх фахівців соціальної сфери у діяльності студентського самоврядування, соціальних програмах та різноманітних проєктах. Така діяльність сприяє розвитку організаторських здібностей, комунікативних навичок, соціальної активності та відповідальності. Вона також забезпечує можливість практичного застосування набутих знань і формування досвіду управлінської та соціальної діяльності.

Отже, формування лідерських компетентностей є важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Наявність лідерських якостей забезпечує здатність спеціалістів ефективно організовувати командну діяльність, налагоджувати конструктивну взаємодію з різними соціальними групами, приймати відповідальні рішення та ініціювати позитивні соціальні зміни. Саме тому розвиток лідерського потенціалу майбутніх фахівців є важливою умовою їхньої успішної професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 667 с.
2. Кулешова В. В. Формування соціальної компетентності у майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2024. №11. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14052575>
3. Лях І., Савенков О., Чобаль В., Гладкий К. Використання інтерактивних методів навчання: шлях до ефективної освіти. *Актуальні проблеми економіки*, 2025. № 4 (286). С. 14-20.